

DNPP

066
1976
15

SAMENHANG EN SAMENSPEL

Werkgroep Buitenland

B 5

augustus 1976

STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU

d⁶⁶

Inhoud

I	INLEIDING	5
	Meer samenhang	6
II	EUROPESE INTEGRATIE	8
	1. Doelstellingen en oriëntatie	9
	2. Concrete beleidspunten	10
III	DE OOST-WESTVERHOUDING EN DE VEILIGHEID	13
	1. De ideologische tegenstelling	13
	2. De mensenrechten	15
	3. Vertrouwen en openheid	16
	4. Militaire Oost-Westverhouding	17
	5. Europese Defensie-samenwerking	20
IV	ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	22
	1. Inleiding	22
	2. Elementaire levensbehoeften	24
	3. Internationale herstructurering	25

Verantwoording

Dit rapport wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van de Werkgroep Buitenland van D'66^x); het is het resultaat van een aantal bijeenkomsten van deze werkgroep, die begin 1976 voor het eerst sinds lange tijd weer bijeenkwam.

Het is niet alleen geschreven om te dienen als basis voor de buitenlandse-paragraaf van het verkiezingsprogramma, hoewel het daarvoor wel een aantal bouwstenen aandraagt, maar ook als bijdrage aan de discussie over de vraag langs welke hoofdlijnen het Nederlandse buitenlandse beleid in de toekomst uitgezet zal moeten worden en hoe meer samenhang in dat beleid is te brengen. Vandaar de titel.

Bewust zijn dus een aantal min of meer actuele onderwerpen niet behandeld, die in het verkiezingsprogramma wel aan de orde zullen komen.

Namens de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66,
P.W. van Baarsel,
(directeur).

^x) Leden van de werkgroep :

N.H. Biegman
Mej. S. Bischoff van Heemskerck
L.J. Brinkhorst
B. van Eenennaam
D. Gajentaan
J. van Ginkel
Ch. Mertens
H.A.F.M.O. van Mierlo
G. Rignalda
H.A. Schaper
L. van Veen

SAMENHANG EN SAMENSPEL

I INLEIDING

De buitenlandse politiek van Nederland speelt zich hoofdzakelijk af op drie vlakken : dat van onze Atlantische betrekkingen, dat van onze Europese betrekkingen en dat van onze betrekkingen met de Derde Wereld.

De belangrijkste doelstellingen van ons buitenlands beleid, zoals bijvoorbeeld geformuleerd in het D'66 Beleidsplan uit 1970, zijn :

- een evenwichtige ontspanning in de Oost-West tegenstelling
- een verdere Europese integratie
- een rechtvaardige welvaartsverdeling in de wereld.

Op papier een mooie, evenwichtige opzet : voor ieder beleidsvlak een eigen doelstelling. In de praktijk van de laatste jaren is echter steeds duidelijker geworden dat deze doelstellingen niet op elkaar zijn afgestemd en dat één centrale conceptie ontbreekt. Het is vooral ten gevolge van de voortschrijdende Europese eenwording, die zich ook is gaan uitstrekken tot veiligheids- en ontwikkelingszaken, dat de oude driedeling niet langer houdbaar is.

Zo hebben de Negen een positieve rol gespeeld in het proces van ontspanning bij de besprekingen die tot de Verklaring van Helsinki hebben geleid. Daarnaast is er een begin gemaakt met overleg tussen de Europese lidstaten van de NAVO over gemeenschappelijke wapenaanschaf en -productie.

Ook op ontwikkelingsgebied streven de Negen naar een steeds verder gaand gemeenschappelijk optreden.

Het toenemend belang van de Europese eenwording voor onze buitenlandse politiek maakt het steeds moeilijker het beleid te blijven baseren op de oude concepties. Wil men dit toch doen dan dreigt men geleidelijk aan in een impasse te komen. Het beeld komt naar voren van een Atlantisch denken dat een Europese ontwikkeling lam legt en een Europees denken dat een Atlantische ontwikkeling verlamt.

Het zelfde geldt voor het ontwikkelingsbeleid. Daar moet een keus gemaakt worden tussen een volledig vasthouden aan onze nationale prioriteiten, en een Europees beleid, dat veel meer bereiken kan, maar waarin wij ons waarschijnlijk niet voor de volle 100% in zullen terug vinden.

M E E R S A M E N H A N G

Om niet in een vruchteloze patstelling te geraken is het nodig één centrale conceptie te ontwikkelen die meer samenhang kan brengen in ons buitenlands beleid. Deze conceptie moet ons inziens gebaseerd zijn op de voortschrijdende Europese eenwording. Niet alleen neemt deze op zich zelf al een steeds grotere plaats in onze buitenlandse politiek in, maar zij biedt tevens de beste mogelijkheid tot de oplossing van een aantal voor ons belangrijke politieke problemen, zowel op het binnelandse als op het buitenlandse vlak.

Een progressief binnenlands beleid, zoals D'66 zich dat voorstelt is niet mogelijk zonder de totstandkoming van een democratisch Europa. De binnenlandse politiek wordt zozeer beheerst door grensoverschrijdende problemen dat het geen zin zal hebben te proberen de heilstaat tussen Lobith en Den Helder in te richten.

Binnen de nationale context en met slechts nationale middelen is het onmogelijk de economische crisis te bestrijden, onze industrie te herstructureren, een effectief regionaal beleid te ontwikkelen, de monetaire onrust tegen te gaan, de multinationals aan banden te leggen etc. Een groter kader is nodig. Hoewel een aantal van deze problemen op wereldschaal spelen, ontbreekt een mondiaal kader om hen gemeenschappelijk op te lossen. Het Europese kader is naar onze mening vooralsnog het meest effectieve en geschikte, aangezien er binnen Europees verband de middelen voorhanden zijn om deze problemen aan te pakken.

In tegenstelling tot hen, die in overige West-Europese landen een belemmering voor een progressief beleid zien, zijn wij van mening dat de gemeenschappelijke wortels van het vrije Europa voldoende sterk zijn om uiteindelijk te komen tot een politieke gemeenschap, waarin ook plaats is voor onze idealen.

Ook in het licht van onze opvattingen over een rechtvaardiger internationale samenleving is de Europese eenwording essentieel. Nederland zal op zich zelf geen rol van betekenis kunnen spelen bij het bereiken van een "nieuwe internationale economische orde". Het gaat hierbij nl. om de zg. "structurele ontwikkelingsproblematiek" - verbetering van export-opbrengsten, toegang tot de markten, versterking van de koopkracht - . "De EG speelt in de onderhandelingen hierover als het grootste handelsblok ter wereld een centrale rol. De derde wereldlanden koesteren dan ook grote verwachtingen van de Negen en niet ten onrechte.

Europa kan een bijzondere rol spelen bij de ontwikkeling van de Derde Wereld, al was het maar ten gevolge van de nauwe economische band tussen West-Europa en de Derde Wereld, die van elkaar afhankelijk zijn voor afzetmarkten en grondstoffen.

Naast het ontwikkelingsvraagstuk ziet onze buitenlandse politiek zich gesteld voor de vragen hoe bij te dragen aan de ontspanning en de beeindiging van de bewapeningswedloop. Een aanvaardbare en evenwichtige ontspanning is alleen mogelijk zolang de NAVO geloofwaardig blijft. Wij vrezen dat een mislukking van de Europese eenwording zal bijdragen tot een desintegratie van het Atlantisch Bondgenootschap.

Aan de andere kant zullen door Europese defensie samenwerking zowel kostenbesparingen als effectiviteitsverhogingen bereikt kunnen worden, hetgeen zal bijdragen tot de versterking van de NAVO en de bereidheid deze te ondersteunen.

Er is ook een negatieve overweging. De Europese eenwording dreigt op het moment vast te lopen. Een stilstand in het integratieproces zal echter onvermijdelijk leiden tot desintegratie, waardoor het al bereikte gevaar zal lopen. Dit is voor een land als Nederland, dat zozeer afhankelijk is van andere landen, onaanvaardbaar. Bij een Europese desintegratie zal onze afhankelijkheid, in economische en militair opzicht, van Bonn en Washington eerder groter dan kleiner worden. In een dergelijke "patroon-cliënt" verhouding zal onze invloed op de gebeurtenissen aanzienlijk minder zijn dan in de huidige situatie. Het resultaat zal zijn afhankelijkheid zonder medezeggenschap. De Nederlandse buitenlandse politiek zal dan weer verworden tot een met etische sluiers omweven onmachts-politiek.

Dit alles betekent echter niet dat de Europese eenwording geen, althans langdurige en moeilijke zaak zal zijn, die waarschijnlijk niet voor de eeuwwisseling zal kunnen worden afgesloten. Dit betekent echter niet dat de noodzaak tot eenwording minder is. De uitdaging is slechts groter.

II EUROPESE INTEGRATIE

Na de positieve resultaten van de jaren '60 is de uitbouw van het Europese integratieproces in de jaren '70 in een ernstige impasse geraakt. Niet alleen wordt op vele terreinen pas op de plaats gemaakt, maar zelfs is de reële kans aanwezig op achteruitgang en bijgevolg wegwijnen van de gehele Europese gemeenschapsconstructie.

De huidige situatie kenmerkt zich door :

- toenemend gebrek aan samenhang in de Gemeenschap, o.m. als gevolg van uiteenlopende economische ontwikkelingen in verschillende lid-Staten, waardoor de werking van de gemeenschappelijke markt bedreigd wordt ;
- een achterblijven van bevoegdheden en organisatie van de Gemeenschap op essentiële beleidsgebieden. (Het bedrijfsleven bijvoorbeeld is al veel verder geïntegreerd).

Deze ontwikkelingen kunnen tot hoogst ongewenste economische en politieke gevolgen voor alle lid-Staten, in het bijzonder ook voor Nederland, leiden. Een reeks belangrijke economische en sociale problemen kan tegenwoordig niet meer nationaal worden opgelost, maar wel in het kader van de Gemeenschap, afgezien nog van het feit dat de beleidsinstrumenten van de nationale regeringen door de reeds plaats gevonden hebbende overdracht van bevoegdheden niet meer toereikend zijn voor een effectief beleid. Ook voor de oplossing van mondiale vraagstukken is vaak de medewerking van de Gemeenschap vereist. Veel derde landen verwachten dat de Gemeenschap daaraan een actieve en constructieve bijdrage levert.

Het is daarom essentieel te werken aan verdieping en versterking van de bestaande structuren van de Gemeenschap. Op deze wijze kan tevens de ongewenste ontwikkeling worden tegengegaan dat de grote EG-landen geleidelijk een samenwerking zoeken buiten het kader van de Gemeenschap. Ervaringen in de laatste jaren wijzen reeds op zekere tendenzen in deze richting. In de mate dat de EG minder relevant wordt als beleidskader zullen de kleine landen buiten spel worden gezet.

DOELSTELLINGEN EN ORIENTATIES

De verdere integratie zal gericht moeten worden op de volgende doelstellingen :

Extern

- bevorderen van de wereldvrede en de internationale rechtsorde
- bijdragen tot een rechtvaardiger welvaartsverdeling in de wereld
- verzekeren van de gemeenschappelijke veiligheid met in acht neming van het Atlantisch kader.

Intern

- "vermenselijking" van de Gemeenschappen door :
solidariteit met sociaal en economisch zwakken, zowel binnen als tussen de Gemeenschapslanden, o.a. door het aanpakken van het werkloosheidsprobleem en een evenwichtigere verdeling van de welvaart binnen de Gemeenschap;
de verbetering van de kwaliteit van het bestaan, o.a. door de bescherming en verbetering van het leefmilieu en het rationeel beheer van de natuurlijke hulpbronnen.
- versterking van de Gemeenschappen door :
uitbreiding van de bevoegdheden van het Europese Parlement en de Europese Commissie. Het is essentieel voor de waarborging van de rechten van de kiezers en de parlementaire democratie dat uitbreiding van bestuurlijke bevoegdheden op Europees niveau gepaard gaat met parallelle uitbreiding van de bevoegdheden van het binnenkort rechtstreeks te kiezen Europees Parlement. Slechts op die wijze is te voorkomen dat samenwerking in Europa tot een versterking van de Europese bureaucratie en een verschraling van de nationale democratie leidt.
- decentralisatie.
Evenals bepaalde bevoegdheden collectief op Europees niveau zullen moeten worden uitgeoefend, zal er ook voor moeten worden gezorgd dat niet meer bevoegdheden centraal worden uitgeoefend dan werkelijk noodzakelijk is. Waar mogelijk zullen nationale bevoegdheden via de Gemeenschappen moeten worden overgedragen aan regionale organen. Als voorbeelden van gedecentraliseerde beleidsvoering kunnen worden genoemd de uitkeringen uit het regionaal en het sociaal fonds. Een dergelijke benaderingswijze kan bijdragen tot een grotere herkenbaarheid van het gevoerde beleid voor de individuele burger.

C O N C R E T E B E L E I D S P U N T E N

Om het bovenstaande te concretiseren volgen hierna een aantal punten die in de Europese beleidsvoering in de komende tijd centraal dienen te staan.

1. Externe betrekkingen

De samenhang en verdere ontwikkeling van het interne beleid dwingen tot intensivering van de samenwerking binnen de Gemeenschappen op het gebied van de externe betrekkingen. Daarnaast heeft ook effectieve druk van buiten in het verleden reeds geleid tot gemeenschappelijk optreden van de Negen.

Als aanknopingspunt voor de verdere uitbouw van een gemeenschappelijk optreden naar buiten kunnen die terreinen dienen die het dichtst aanliggen tegen de huidige activiteiten van de Gemeenschap. In territoriaal opzicht betekent dit dat die gebieden prioriteit krijgen dien in de geografische nabijheid van de Gemeenschap liggen (Oost-Europa, Midden-Oosten in het kader van de Euro-Arabische dialoog) en landen die een groot belang voor Europa vertegenwoordigen (zoals de VS).

Daarnaast moeten de betrekkingen met de ontwikkelingslanden worden uitgebouwd via een in toenemende mate Europees structureel ontwikkelingsbeleid (b.v. handelspolitiek, landbouw, grondstoffen, overdracht van technologie). Een afzonderlijk Nederlands beleid terzake zou ineffectief zijn en is daarom ongewenst. Dit beleid zal meer dan in het verleden rekening moeten houden met de divergentie in de ontwikkeling van de Derde Wereld-landen.

2. Toetreding nieuwe leden

Europese landen met een democratische structuur zoals Griekenland en Portugal, en in de toekomst hopelijk Spanje, moeten worden toegelaten tot de Gemeenschappen, zowel om de democratie in deze landen te ondersteunen als ook uit solidariteit. Solidariteit kan niet gereserveerd worden voor Derde Wereld-landen, maar moet zich tevens uitstrekken tot achtergebleven landen en regio's in Europa.

3. Economische en monetaire samenwerking

Hoewel het bereiken van een economische en monetaire unie op korte termijn niet te verwezenlijken lijkt moet een dergelijke unie als doelstelling volledig gehandhaafd blijven. Essentieel daarbij is dat op Europees niveau bevoegdheden en instrumenten geschapen worden die het voeren van een geïntegreerd sociaal en economisch beleid mogelijk maken.

Om een grotere convergentie tussen de lid-Staten te bereiken moet de coördinatie van het economische en monetaire beleid nieuwe impulsen krijgen, waarbij de lid-Staten bereid moeten zijn bindende verplichtingen aan te gaan. Dergelijke verplichtingen dienen te worden aangegaan m.b.t. beleidselementen die de macro-economische situatie van de lid-Staten beïnvloeden, zoals de begrotingstekorten en de financiering daarvan, het stijgingstempo van de collectieve lasten, de liquiditeitscreatie, reglementering van het intra-kapitaalverkeer en het externe monetaire beleid.

Daarnaast is het essentieel dat de inkomens- en productiviteitsontwikkeling in de lid-Staten geleidelijk aan voldoende parallel zal verlopen, zodat op den duur het instrument van de wisselkoersaanpassing gemist kan worden. Hiervoor is een communautaire coördinatie van het inkomensbeleid in ieder geval noodzakelijk.

Het economisch structuurbeleid (en met name het industriebeleid) zal in de verschillende lid-Staten moeten worden afgestemd op het verminderen van de onderlingen structuurverschillen. De ontwikkelingsdimensie dient bij het structuurbeleid betrokken te worden. Daarnaast zullen inkomensoverdrachten tussen de lid-Staten moeten bijdragen tot het ombuigen van tijdelijke of blijvende structuurverschillen (regionaal fonds, sociaal fonds en landbouwfonds).

Teneinde een grotere discipline van de achterblijvende lid-Staten te bereiken op economisch en monetair gebied zal het nodig zijn nieuwe kredietverleningen aan duidelijke voorwaarden te binden.

4. Parallele politieken

De ontwikkeling in de richting van een economische en monetaire unie is geen geïsoleerde aangelegenheid, maar moet gepaard gaan met de eerder geschetste verbreiding van de economische en sociale doelstellingen van de Gemeenschappen. Het sociaal beleid (sociale minimumnormen, werkgelegenheidsbeleid, medezeggenschap), het regionaal beleid, het milieubeleid en het energiebeleid zullen daarom geïntensiveerd moeten worden.

5. Versterking en democratisering

De democratisering van de besluitvorming dient centraal te staan. Van een rechtstreeks gekozen Europees Parlement mssg een toenemende druk worden verwacht voor een uitbreiding van zijn budgetaire en wetgevende bevoegdheden.

Om een effectief Europees beleid te kunnen voeren moet de unanimiteitsregel die de facto voor bijna alle besluiten van de Raad van Ministers geldt, vervangen worden door besluitvorming bij meerderheid, waar dat door het Verdrag van Rome bepaald wordt.

Daarnaast moet er naar gestreefd worden de veelal kunstmatige scheiding tussen Europese politieke en EG samenwerking te verminderen. Economische en politieke zaken zijn in het Europese beleid steeds minder van elkaar te scheiden. De intergouvernementele samenwerking in het kader van de EPS

(Europese Politieke Samenwerking) moet zoveel mogelijk in de Gemeenschappen worden gebracht. Daarbij kan gedacht worden aan het verder betrekken van het Europese Parlement en de Europese Commissie bij de EPS.

De versterking van de Europese Commissie is eveneens essentieel. Deze kan vooral worden bereikt door het benoemen van zwaardere politieke figuren, in een delegatie van bevoegdheden door de Raad van Ministers aan de Commissie en door het goedkeuren door het Europees Parlement van de voorzitter en het programma van de Commissie.

Meer aandacht zal moeten worden geschonken aan de integratie van de Europese Raad van regeringsleiders in de gehele besluitvorming. De ervaringen met deze nieuwe instelling wekken gemengde gevoelens op. Enerzijds is als positief te waarden dat de regeringsleiders, die uiteindelijk de verantwoordelijkheid voor het totale regeringsbeleid dragen, betrokken worden bij het proces van de Europese samenwerking. Ook zijn er concrete voorbeelden waarbij zij hebben bijgedragen tot het vinden van oplossingen voor geschilpunten die de "gewone" raden niet aankonden. Tegelijkertijd ligt in dit laatste echter besloten een erkenning van het falen van de bestaande instellingen.

In ieder geval moet worden voorkomen dat als gevolg van de bijeenkomsten van de Europese Raad het initiatiefrecht van de Europese Commissie verloren gaat. De Europese Raad zou vooral impulsen moeten geven voor het tot stand komen van nieuw gemeenschappelijk beleid. Zijn rol van arbiter dient beperkt te blijven tot de belangrijkste knelpunten.

III DE OOST-WESTVERHOUDING EN DE VEILIGHEID

In een situatie van strategische pariteit is de enige aanvaardbare politiek die van ontspanning; d.w.z. van vermindering van gewapend conflict tussen Oost en West, en zoeken naar een stabiele, geleidelijk minder antagonistisch wordende houding.

Binnen het geheel van de Oost-Westverhouding, die als het ware overkoepeld wordt door de VS en de USSR, kan Europa een belangrijke rol spelen bij het bevorderen van de stabiliteit en de kwaliteit van deze relatie, bijvoorbeeld via de culturele- en handelsbetrekkingen en bij de bescherming van de rechten van de mens in de totalitaire geregeerde staten.

Voorwaarde voor zo'n rol is een voldoende mate van Westeuropese samenwerking, en een regionaal, conventioneel machtsevenwicht.

Op voorzienbare termijn bestaat geen mogelijkheid tot een radicale doorbreking van de confrontatie tussen Oost en West door het instellen van een "collectief veiligheidssysteem". Het is daarom beter, zijn energie te besteden aan geleidelijke verbetering van de verhouding zoals die nu bestaat.

1.

DE IDEOLOGISCHE TEGENSTELLING

De ideologische tegenstelling tussen Oost en West is niet die tussen "communisme" en "kapitalisme".

Bij het verschil tussen Oost en West gaat het om de tegenstelling tussen gesloten systemen die berusten op een bepaalde ideologie enerzijds, en anderzijds om pluralistische, onderling tamelijk sterk verschillende samenlevingsvormen, die niet op één ideologie zijn gebaseerd doch die uitgaan van de in vrijheid tot uitdrukking gebrachte keuze van de staatsburgers.

Voor de Europeanen heeft het dan ook geen zin om zich door het communistische blok een "ideologische strijd" te laten opdringen. De Westeuropese landen streven niet naar een herstel van het "kapitalisme" in Oost Europa, zoals de USSR nog wel zegt te streven naar de eindoverwinning van het marxisme.

Evenmin behoeft een overtrokken vrees te bestaan voor invloed van een communistische partij op een Westeuropese regering, als deze op democratische manier tot stand is gekomen.

Wat dit betreft moet er een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen de zuiver ideologische component, en die van de machtsuitbreiding van de USSR waarvoor de ideologische wedijver een dekmantel kan vormen.

Wel moet deelname van communisten aan Westeuropese regeringen worden afgewezen als mocht blijken dat zij ofwel door ondemocratische middelen proberen hun positie te versterken of te bestendigen, ofwel zich weigeren terug te trekken wanneer dit op grond van de democratische spelregels zou moeten gebeuren.

Houden de communisten zich wel aan deze spelregels, dan kan hun bijdrage aan de oplossing van de problemen van deze tijd worden verwelkomd, evenals hun bijdrage aan een geleidelijke democratisering van de communistische beweging.

De USSR insisteert er intussen op dat er een ideologische strijd bestaat tussen Oost en West.

Dit kan voortkomen uit missieijver, uit de behoefte aan een alibi bij pogingen tot machtsuitbreiding, uit angst voor de invloed van Westelijke ideeën op de eigen bevolking of uit een in ieder voorkomend geval weer andere combinatie van deze motieven.

In ieder geval verschaft de "ideologische strijd" de Oosteuropese regeringen middelen om binnenlandse tegenpropaganda te maken, om het persoonlijke contact van hun onderdanen met het Westen aan banden te leggen, en om gebrek aan belangstelling voor de officiële ideologie terug te voeren op Westelijke "subversie".

Er bestaat weinig aanleiding voor de Westeuropese regeringen om zich actief te gaan bezighouden met ideologische propaganda; al was het alleen al omdat een van de voornaamste kenmerken van het huidige Westen is, dat er niet één ideologie is die een overheersende rol speelt.

Wel moet de USSR erop gewezen worden dat een zekere matiging ook op dit terrein geboden is, wil er een redelijke verhouding kunnen blijven bestaan tussen landen van Oost en West.

Europa moet tegenover de "ideologische strijd" een beleid stellen van openheid en tolerantie, gebaseerd op vertrouwen in de kracht van de democratie.

In een redelijke wedijver tussen de Oostelijke en de Westelijke opvattingen over maatschappij en organisatie zal moeten blijken hoe de antwoorden kunnen worden gevonden op de grote problemen waarmee Europa en de wereld worden geconfronteerd.

Noch het klassieke kapitalisme, noch ook het gecentraliseerde en nog steeds op economische groei geconcentreerde communisme is daartoe in staat.

D E M E N S E N R E C H T E N

Werkelijk stabiele verhoudingen in Europa die niet berusten op een absoluut machtsoverwicht van een van beide supermachten zijn alleen mogelijk als de bevolkingen in voldoende mate tevreden zijn met hun regeringen.

Dit zal het geval zijn als omgekeerd deze regeringen de individuele rechten respecteren van hun onderdanen, bekend als de Rechten van de Mens.

Niet alleen om ideële, doch ook om praktisch-politieke redenen zal daarom Nederland met zijn Europese partners al het mogelijke moeten doen om de eerbiediging van de rechten van de mens te bevorderen. Het kan zich daarbij beroepen op een aantal verklaringen en verdragen, uitgewerkt in de Verenigde Naties.

Meer specifiek in Oost-Westverband kan hierbij gebruik worden gemaakt van de Slotakte van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa, die in 1975 werd ondertekend te Helsinki.

De Slotakte stelt dat de eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden een essentiële faktor is voor de vrede, de gerechtigheid en het welzijn die noodzakelijk zijn voor de ontwikkeling van vriendschappelijke betrekkingen en samenwerking tussen de staten.

Ook bevat de Slotakte een aantal meer specifieke bepalingen op dit gebied, zoals over familiehereniging, het verlaten en binnenkomen van landen en de toegankelijkheid van informatie.

Bij de voortzetting van de multilaterale dialoog, begonnen in de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa, dient daarom aan de naleving van de mensenrechten de nodige aandacht te worden besteed.

Voor Nederland en zijn partners moet dit een belangrijk criterium zijn bij de beoordeling van de tenuitvoerlegging van de Slotakte door de andere CVSE-staten.

V E R T R O U W E N E N O P E N H E I D

Vertrouwen, tussen staten evenals tussen personen, is in het algemeen een symptoom; een uitvloeisel van opgedane ervaringen, meer dan iets wat op zichzelf kan worden gecreëerd.

Het wantrouwen dat tussen Oost en West bestaat kan worden betreurd, het kan niet door vertrouwen worden vervangen zonder dat beide partijen gedurende langere tijd positieve ervaringen met elkander hebben opgedaan, en overtuigd zijn geraakt van elkaars goede bedoelingen. Wel moet intussen al het mogelijke gedaan worden om onnodig wantrouwen te vermijden, en het ontstaan van vertrouwen te bevorderen.

Het is vooral met dat doel voor ogen, dat Nederland samen met zijn Europese partners moet blijven streven naar een groeiende openheid tussen Oost en West.

Alleen als de bestaande hindernissen voor persoonlijk contact en kennisname van informatie uit andere landen worden weggenomen zal wederzijds vertrouwen op een hechte basis kunnen worden gebouwd.

Bij de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa is een eerste begin gemaakt op dit gebied. De daar gemaakte afspraken moeten worden nagekomen, en door andere aangevuld.

Ook op militair gebied is een interessant begin gemaakt met een zekere openheid, door het aankondigen van oefeningen en het uitnodigen van waarnemers. Ook deze vertrouwenbevorderende maatregelen moeten verder worden uitgebreid.

M I L I T A I R E O O S T - W E S T V E R H O U D I N G

A. Uitgangspunt

De defensie-inspanning van Nederland, Europa en de NAVO zal nimmer gericht zijn op het winnen van een oorlog; zij heeft het voorkomen van gewapende conflicten tot doel. Daarnaast zal een voldoende defensie-inspanning noodzakelijk zijn om politieke pressie van andere staten of groepen van staten tegen te gaan.

B. Macht en Invloed

Een land van de grootte van Nederland denkt, als het om macht gaat, eerder in termen van evenwicht dan van overwicht.

Dat geldt zowel voor de verhouding van de eigen staat met andere staten, als voor die tussen de groepering of groeperingen waar men zelf toe behoort en andere groepen.

Voor de Oost-Westverhouding houdt dit in dat wij niet terug verlangen naar de tijd dat de NAVO dankzij een nucleair monopolie een duidelijke positie had van grotere militaire kracht dan het Warschau-Pact. Het betekent ook dat een situatie waarin het overwicht zou doorslaan naar de andere zijde als ongewenst en gevaarlijk wordt gevoeld.

Daarnaast is de defensie van een land mede bepalend voor zijn politieke gewicht.

De mate waarin een land als Nederland invloed kan uitoefenen, d.w.z. in hoeverre de door Nederland uitgedragen ideeën door de regeringen van andere landen ernstig worden genomen en eventueel overgenomen, hangt niet uitsluitend af van zijn militaire kracht.

De kwaliteit van de ideeën zelf - zowel wat betreft originaliteit als realisme - is natuurlijk een belangrijke faktor.

Wel wordt door de partnerlanden in de EEG - afgezien van Ierland alle lid van de NAVO - en in de NAVO zelf van Nederland verwacht dat het een in hun ogen redelijke bijdrage levert aan de gezamenlijke verdediging. Is dit niet of in verminderende mate het geval, dan neemt de neiging der partners om naar Nederland te luisteren af. Wil Nederland in EEG en NAVO, en mede daardoor in de wereld, een rol kunnen spelen - een rol die wij, gezien de geprononceerde gedachten die hier bestaan op politiek en moreel gebied, zeker ambiëren - dan zal het er zich van bewust moeten zijn dat zijn defensie-inspanning hierbij mede bepalend is.

C. Defensie en ontwapening

Vraagstukken van vrede en veiligheid worden dikwijls vanuit verschillende invalshoeken benaderd : ofwel van de militair-strategische kant ofwel vanuit de ontwapeningsgedachte. Een effectief veiligheidsbeleid kan echter slechts gevoerd worden wanneer aan beide aspecten aandacht wordt gegeven. Zo zal steeds de diep gekoesterde wens om de verschrikkelijke vernietigingswapens uit te bannen moeten worden getoetst aan de mogelijkheden, die de militaire situatie daartoe geeft, terwijl anderzijds iedere militaire activiteit uiterst kritisch moet worden gezien tegen de achtergrond van het streven naar zo groot mogelijke ontwapening.

In de afgelopen jaren is tussen de supermachten VS en USSR een strategisch evenwicht ontstaan, in die zin dat zij ieder punt van elkaars grondgebied met kernwapens kunnen treffen; waarbij komt dat beide beschikken over een aantal kernladingen en voortbrengingsmiddelen dat meer dan adequaat is om tegen alle denkbare doelen tegelijk te worden ingezet, ook ten antwoord op een aanval van de andere zijde.

Dit betekent dat elk van beide de uiterste omzichtigheid zal betrachten bij het in gang zetten van een escalatie-proces dat zou kunnen leiden tot het gebruiken van de 'strategische' kernwapens. Zulk een proces zou met name op gang kunnen komen bij het als eerste inzetten van ook kleinere ("taktische") kernwapens.

Hoewel nooit zeker zal zijn dat deze wapens niet zullen worden ingezet door een partij die in een conventioneel conflict op het punt staat om onaanvaardbaar verlies te leiden, zal het dus evenmin zeker zijn dat zij wel zullen worden gebruikt.

Daar komt nog bij dat de gevolgen voor Europa van een nucleair conflict ook als dat zich zou beperken tot het tectische niveau, verschrikkelijk zouden zijn.

Dit betekent dat thans minder dan vroeger in een locale of regionale situatie waarin de ene partij een conventioneel en de andere een tactisch nucleair overwicht heeft, kan worden gesproken van politiek relevant evenwicht van krachten.

Met andere woorden, het belang van het conventionele evenwicht per regio is toegenomen.

Een partij die zich conventioneel duidelijk in het nadeel voelt - zeker als hij door de conventionele strijdkrachten van de andere in korte tijd onder de voet zou kunnen worden gelopen - zal dan ook gevoelig worden voor politieke druk van de andere partij.

Bezit hij geen kernwapens, dan zal hij toch nooit meer geheel vertrouwen op de nucleaire bescherming van de 'eigen' supermacht; en als hij zelf kernwapens bezit zal hij de gruwelijke keus willen vermijden tussen het accepteren van een militaire nederlaag en het mogelijk desastreus, als eerste inzetten van kernwapens.

In feite kan een concreet beleid, gericht op verdere terugdringing der kernwapens, slechts bestaan in het vestigen en bestendigen van een evenwichtstoestand op conventioneel niveau, die de mogelijke verleiding wegneemt om door snelle, geconcentreerde actie politieke winst te behalen, met alle onberekenbare gevolgen van dien.

Wat betekent dit voor Europa ?

Ten eerste, dat goed in het oog moet worden gehouden of het bestaande conventionele overwicht aan Warschau-paktzijde zo groot dreigt te worden dat de USSR - theoretisch gesproken - een gemakkelijk en snelle overwinning zou kunnen behalen.

Zolang er van een conventioneel overwicht aan WP-zijde sprake is, zal eenzijdige ontwapening niet verantwoord zijn. Indien dat overwicht toeneemt kan een zekere mate van versterking van de eigen bewapening noodzakelijk worden.

Ten tweede, betekent het dat met vergrote inspanning en verbeeldingskracht moet worden gestreefd naar regionale afspraken over ontwapening, die een stabiele en controleerbare evenwichtstoestand teweeg brengen.

Komen deze afspraken er niet, dan is immers een bewapeningswedloop denkbaar die zowel spanningsverhogend als duur zal zijn.

Hoe paradoxaal dit ook mag klinken, deze onderhandelingen over ontwapening zullen slechts kunnen slagen als duidelijk wordt dat geen der partijen van plan is om eenzijdig de bewapening te verminderen. Niemand zal een tegenprestatie willen leveren voor datgene wat hij ook zonder dien kan krijgen.

Ten derde, kan worden gesteld, zeker zolang er aan WP-zijde een conventioneel overwicht bestaat dat potentieel gevaarlijk is en dat handhaving en mogelijk versterking van de Westelijke bewapening noodzakelijk maakt, alle mogelijkheden voor Westelijke samenwerking en taakverdeling moeten worden opengehouden. Zonder een zekere mate van taakverdeling zal op den duur de defensie-inspanning onbetaalbaar worden.

Voor zulk een taakverdeling is het noodzakelijk dat de Westelijke landen onderling, zowel in Europees als in NAVO-verband de mogelijkheid behouden om in onderling overleg te beslissen dat een bepaald land een groter aandeel in een bepaalde defensietaak op zich neemt dan thans het geval is, in ruil voor het afstoten van een andere taak. Ontwapeningsafspraken met het WP mogen daarom nooit als gevolg hebben dat ieder Westelijk land apart aan een maximum wordt gebonden voor zijn strijdkrachten als geheel of voor onderdelen daarvan, zoals het WP thans in de MBFR voorstelt. De beperkingen zullen door alle Westelijke deelnemers collectief moeten worden gedragen.

Conclusie vier: Er is alles aan gelegen om de garantie van de VS te behouden. Voor een voorzienbare periode biedt de NAVO daarvoor het voor de hand liggende kader.

De bereidheid van de VS om de veiligheid van Europa tot in lengte van dagen te garanderen is in laatste aanleg niet te bepalen door de Europeanen zelf.

Dezen dienen er daarom voor te zorgen dat zij kunnen vertrouwen op eigen conventionele kracht om de theoretische mogelijkheid van een aanval, en daarmee de praktische mogelijkheid van politieke druk, zo veel mogelijk te beperken.

Dat een samenwerkend, en liefst geïntegreerd Europa dit niet alleen veel beter doch ook veel goedkoper zal kunnen doen dan in los verband opererende staten spreekt vanzelf.

Een hechte Europese samenwerking, ook op het gebied van de defensie, is daarom noodzakelijk.

De bereidheid van de VS om deel te nemen in de verdediging van Europa kan door een effectieve, gezamenlijke Europese defensie-inspanning slechts worden vergroot.

Een vijfde conclusie is dat, zolang de mogelijkheid van het inzetten van Amerikaanse nucleaire wapens geloofwaardig is, er geen behoefte bestaat aan een Europees kernwapen.

Dit laatste zou wel noodzakelijk kunnen worden indien, tegelijkertijd, het conventionele overwicht aan WP-zijde een beslissend karakter zou krijgen, en de nucleaire garantie van de VS zijn geloofwaardigheid, en daardoor zijn afschrikkingskracht zou verliezen.

Alleen in zo'n geval zou immers denkbaar zijn dat in bepaalde omstandigheden de USSR als eerste gebruik zou maken van kernwapens tegen Europa.

Dit gebruik zou alleen zijn af te schrikken door het bestaan van een gelimiteerde doch doeltreffende mogelijkheid aan Europese kant om de aanvaller onaanvaardbare schade toe te brengen.

5.

EUROPESE DEFENSIE - SAMENWERKING

Verdergaande samenwerking op defensiegebied tussen de Europese NAVO-landen is niet alleen een logische component van de Europese integratie, maar vooral ook van belang i.v.m. de potentieel sterk kostenbesparende effecten of m.a.w. de mogelijkheden tot verbetering van de defensie effectiviteit c.q. kwaliteit bij gelijkblijvende of lagere kosten. Dit laatste wordt nog versterkt wanneer bij een uitbreiding en verdieping van de Europese defensie samenwerking ook taakverdelingsaspecten worden betrokken.

Technisch bezien zijn de mogelijkheden voor zo'n samenwerking zo groot, dat deze het best kunnen worden omschreven door het aangeven van die gebieden waarop een specifiek Europese samenwerking (b.v. uit veiligheidsoverwegingen of i.v.m. de bondgenootschappelijke samenwerking met de VS en Canada) niet gewenst is. Zo vereisen strategische en nucleaire vraagstukken een éénvormige conceptie van alle bondgenoten, waarbij geen plaats is voor Europese alternatieve oplossingen. Maar met name op de gebieden van meer concrete projecten, zoals de aanschaf en produktie van materieel (industriebeleid), research and development, logistiek e.d. liggen voor een specifiek Europese benadering grote perspectieven.

Tot nu toe verloopt het samenwerkingsproces op defensiegebied in Europa uiterst langzaam. Veiligheid wordt nog immer gezien als een bij uitstek nationale aangelegenheid en de geringe resultaten zijn in het algemeen te wijten aan het ontbreken van de politieke wil, het algemeen belang boven het nationale te stellen. Een grotere mate van vertrouwen in elkaar en in Europa kan ertoe bijdragen dat deze reserves worden opgeheven, maar de totale integratie op het gebied van defensie ("hulpmiddel" van buitenlands beleid) kan en mag niet vooruitlopen op de algemene politieke overeenstemming over de doelstellingen van het beleid.

Toch is het niet zo, dat vooruitgang op defensiegebied pas kan worden gemaakt wanneer over het buitenlands beleid algehele consensus is bereikt tussen de partners. Binnen de reeds nu algemeen aanvaarde doelstellingen bestaat - zoals gezegd vooral t.a.v. meer praktische projecten - een grote marge voor een gezamenlijke aanpak en uitwerking. Aan dergelijke samenwerkingsvormen dient een hoge prioriteit te worden toegekend, opdat - wellicht al op tamelijk korte termijn - resultaten worden geboekt, die kunnen bijdragen tot een politieke sfeer waarin op openhartige wijze kan worden gesproken over een mogelijke ruil van taken tussen Europese landen.

Het uiteindelijke doel van een verdergaande Europese defensie samenwerking is - naast het bereiken van door de internationale economische situatie noodzakelijk geworden besparingen - het versterken van de Europese component van de NAVO, zonder afbreuk te doen aan het principe van bondgenootschappelijke samenwerking. Dit leidt niet alleen tot een groter zelfvertrouwen van de Europese landen, waarbij men zich minder dan tevoren zorgen behoeft te maken over de Amerikaanse commitment, maar ook kan op deze wijze worden verzekerd, dat Europese belangen geen ondergeschikte rol spelen in verhouding tot en tussen de supermachten.

IV ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

1.

I N L E I D I N G

Ontwikkelingssamenwerking is het vorm en inhoud geven aan relaties met name met die landen waar de armoede groot is en waar een gemeenschappelijke inspanning van alle landen die rijk zijn nodig is om een meer rechtvaardige welvaartsverdeling in deze wereld tot stand te brengen. Daarvoor is ook nodig de inspanning van de arme landen.

Een inspanning, die als inzet heeft binnen de eigen grenzen inkomensherverdeling tot stand te brengen en de sociale- en grondrechten van de armste bevolkingsgroepen in het eigen land te verzekeren.

Het bovenstaande houdt direct in, dat ontwikkelingssamenwerking een belangrijk element is van buitenlands beleid.

In het onderstaande wordt in grote lijnen aangegeven hoe, volgens de huidige inzichten het beste inhoud en vorm kan worden gegeven aan die relatie tussen de geïndustrialiseerde landen en de derde wereld.

De onderliggende motivering om daadwerkelijk ontwikkelingssamenwerking na te streven is, dat op de lange termijn gezien een ieder op deze

wereld erbij gebaat is. De parallel met de nationale ontwikkeling in Nederland mag hier getrokken worden. Ook Nederland kende lange tijd een kleine groep zeer rijken en een grote groep armen. Via inkomensoverdrachten is in de laatste veertig jaar niet alleen de welvaart voor allen toegenomen maar ook het welzijn. De lijn wordt nu doorgetrokken naar het mondiale vlak: ook hier moet spreiding van kennis, macht en inkomen geleidelijk aan verwerkt worden.

Langs de volgende wegen kan dit worden bereikt :
het voorzien van tenminste de elementaire levensbehoeften voor de allerarmste groepen waar ook ter wereld. In een wereld verdeeld in nationale staten betekent dit, dat vooral het nationaal economisch en sociaal beleid hierop gericht dient te zijn. Daarnaast dient, om een mondiale inkomensverdeling tot stand te brengen, structurele hervormingen in de internationale betrekkingen te worden aangebracht die een zodanige internationale arbeidsverhouding tot stand brengen dat die op herverdeling van welvaart gericht wordt.

Overziet men het beeld van de internationale akties van de laatste vijftien jaar om de derde wereld tot ontwikkeling te brengen, alsmede de belangrijke inspanningen van de ontwikkelingslanden zelf om zich te ontwikkelen, dan is het beeld nogal paradoxaal. Aan de ene kant zijn er landen aanwijsbaar waarin duidelijke economische groei heeft plaatsgevonden, al is in de meerderheid van deze landen de groei niet ten goede gekomen aan de hele bevolking. Tegelijkertijd moet worden geconstateerd, dat in de meerderheid van de ontwikkelingslanden nog nauwelijks sprake is geweest van welvaartstoename en nog grote armoede heerst in deze landen. Analyseert men dit beeld nog iets verder dan komt men tot drie categorieën.

De armste ontwikkelingslanden, een midden categorie ontwikkelingslanden met een inkomen per hoofd van de bevolking van \$ 300 - \$ 1000 en tenslotte ontwikkelingslanden die een inkomen per hoofd hebben boven \$ 1000. Voor de internationale samenwerking heeft dit consequenties.

In de komende vijf jaren zal de internationale financiële hulpstroom zich vooral moeten richten op de armste ontwikkelingslanden. Deze hulpstroom zal voornamelijk moeten bestaan uit giften. Ook in het Nederlandse hulpverleningsbeleid, zal de financiële hulp zich meer moeten gaan richten op deze minst ontwikkelde landen.

Thans is dit slechts voor 30% van de totale hulp het geval.

De andere twee categorieën landen zijn vooral gebaat bij een herstructurering van de internationale economische orde, hetgeen verderop in dit hoofdstuk aan de orde komt.

E L E M E N T A I R E L E V E N S B E H O E F T E N

In de meerderheid van de landen van de derde wereld treft men grote bevolkingsgroepen aan die het ontbreekt aan de meest elementaire levensbehoeften. Deze zijn :

- basisconsumptie goederen, zoals voedsel, huisvesting en kleding;
- mogelijkheid om arbeid te verrichten;
- "gemeenschapsdienstverlening", zoals onderwijs, gezondheidszorg, drinkwater;
- kwalitatieve componenten, zoals participatie in de maatschappij en het recht hebben op vrijheid, leven en andere elementaire rechten van de mens.

Tot voor kort werd de ontwikkeling van een land gemeten aan de groei van het nationale produkt. Het inzicht is doorgebroken, ook in landen van de derde wereld, dat deze maatstaf op zijn zachtst gezegd misleidend is. Immers er zijn tal van voorbeelden waarin een maatschappij trots wijst op een hoog economisch groeipercentage maar waarbij dan, bij iets nauwkeuriger beschouwing blijkt, dat de toegenomen welvaart ten goede komt aan een zeer klein deel van de bevolking, terwijl een groot deel nog steeds in grote armoede leeft. Sterker nog : vele maatschappijen zijn zo ingericht dat de welvaart vaak ten goede komt aan weinigen.

Het inzicht breekt geleidelijk door, in zowel ontwikkelde als ontwikkelingslanden, dat het nationaal sociaal-economisch beleid niet als enige maatstaf voor ontwikkeling van de economische groei bepalend is maar ook de lotsverbetering van de allerarmste groepen in het eigen land.

Een nationale beleidsstrategie is voor alles nodig om te komen tot opheffing van de levensomstandigheden van de armste groepen in de ontwikkelingslanden.

Rijke landen kunnen dit beleid ondersteunen met financiële en technische hulp, die het westen kan verschaffen.

Ook de hulpverlening via het VN-systeem moet zich in toenemende mate gaan richten op de armste bevolkingsgroepen. In het internationaal overleg zullen richtlijnen moeten worden opgesteld over de meest doeltreffende wijze waarop financiële en

technische hulp verleend kan worden aan de armste bevolkingsgroepen in ontwikkelingslanden. Gestreefd moet worden in deze richtlijnen ook de verplichting op te nemen voor de regeringen van ontwikkelingslanden om daadwerkelijk een inkomensherverdeling te bevorderen ten behoeve van de eigen armste groeperingen.

Dergelijke richtlijnen, die een belangrijk onderdeel moeten vormen van een nieuwe internationale strategie zal als direct gevolg hebben, dat het streven van ontwikkelingslanden naar "self-reliance" (het meer op zichzelf aangewezen zijn dan op het buitenland) een krachtige impuls krijgt.

Om een internationale strategie ge-ent op de elementaire levensbehoeften werkelijk gestalte te geven is herstructurering in de internationale economische relaties een belangrijke voorwaarde.

3.

INTERNATIONALE HERSTRUCTURERING

Vooraf in de zesde en zevende Speciale Algemene Vergadering van de Verenigde Naties zijn zeer concrete aanbevelingen uitgewerkt op het terrein van de structurele ontwikkelingssamenwerking. Aan deze aanbevelingen ligt ondermeer de volgende gedachtengang ten grondslag : een gezonde internationale arbeidsverdeling leidt in beginsel tot vermeerdering van de rijkdom van alle landen; internationale arbeidsverdeling funktioneert slechts optimaal als aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. De belangrijkste van deze voorwaarden is een vergelijkbaar welvaartsniveau voor de desbetreffende landen. Ontbreekt deze, dan leidt het vrije marktmechanisme tot meer ongelijkheid.

Daarom komt een optimale internationale arbeidsverdeling slechts tot stand wanneer overheden een bewust beleid voeren gericht op het aanbrengen van - vaak zeer ingrijpende - correcties in internationale economische structuren. Dit wordt aangeduid met de term structurele ontwikkelingssamenwerking.

De historisch gegroeide thans bestaande internationale economische orde is, wat simplistisch gezegd, zodanig ingericht, dat de derde wereld grondstoffen levert aan de geïndustrialiseerde wereld. Deze laatste verwerkt de grondstoffen, vervoert het eindprodukt, terwijl ook vaak de distributie, marketing en verkoop in ontwikkelingslanden in handen is van de geïndustrialiseerde wereld.

Dit alles leidt ertoe, dat de wereld als geheel economisch welvarender wordt maar dat deze welvaart vooral ten goede komt aan de geïndustrialiseerde wereld, die in feite het internationale industriële apparaat en de dienstensector beheerst en de omvang en richting van de handelsstromen bepaalt.

Aan dit patroon moet nog één element worden toegevoegd : door de technologische ontwikkeling in het westen en door de betere geologische omstandigheden is de geïndustrialiseerde wereld in staat een grote voedselproduktie tot stand te brengen. Vele landen van de derde wereld zijn afhankelijk van de voedselproduktie in de geïndustrialiseerde wereld.

De aanbevelingen van de zesde en zevende Algemene Vergaderingen van de Verenigde Naties zijn er nu juist op gericht om in deze onevenwichtige situatie veranderingen in te brengen. Aangegeven wordt waar correcties moeten worden aangebracht in de traditionele internationale economische orde om te komen tot een nieuwe internationale economische orde ("nieo").

Nederland zal zich in de komende jaren inzetten om deze nieuwe internationale economische orde tot stand te brengen. Dit zal moeten gebeuren in samenwerking met de EG-partners, juist omdat de Europese Gemeenschap als één van de grote handelsblokken in de wereld, een doorslaggevende rol kan spelen bij het tot stand brengen van een nieuwe internationale economische orde.

Een eerste uitwerking van een belangrijk onderdeel van de nieo is een door de UNCTAD (VN organisatie voor handel en ontwikkeling) gepresenteerd internationaal plan om te komen tot meer stabiele grondstoffenprijzen. Dit plan bevat verschillende elementen, dat onder de naam van het "geïntegreerde grondstoffenprogramma" aan de internationale gemeenschap werd voorgelegd. De belangrijke elementen van dit plan zijn het sluiten van grondstoffenovereenkomsten, een gemeenschappelijke financiering van de noodzakelijke voorraadvormingen van deze grondstoffen alsmede een financieringsplan dat in werking treedt als desondanks de exportopbrengsten voor de grondstofproducerende landen bij de verwachting achterblijven. Het geïntegreerde grondstoffenprogramma treedt regelend op in het internationaal marktmechanisme waar het de grondstoffen betreft. Dit regelend optreden wordt door vele westelijke landen, waar onder ook een aantal EEG-landen gezien als een inbreuk op de werking van het vrije marktmechanisme. Aangezien grondstoffenovereenkomsten nimmer zullen worden gesloten als niet belangrijke producenten en consumentenlanden daaraan meewerken, ligt hier een taak voor Nederland om binnen het raamwerk van de Europese Gemeenschappen zijn EG-partners ervan te overtuigen dat aanvaarding van het geïntegreerde grondstoffenplan een lange termijn belang vertegenwoordigt voor de wereld als zodanig. Bevordering van verwerkingsindustrieën van grondstoffen bij de bron

is economisch rationeel en bevordert tevens de industriële ontwikkeling van de derde wereld. Ook hieraan zal Nederland en zijn EG-partners in de nabije toekomst belangrijke aandacht moeten schenken.

Al geruime tijd wordt de industriële ontwikkeling van de derde wereld bevorderd door de stroom van internationale investeringen naar ontwikkelingslanden te vergroten. Dit is belangrijk maar niet voldoende. Schoorvoetend komt men in het westen tot de overtuiging dat er bepaalde industrietakken in de derde wereld goedkoper kunnen produceren dan in het westen. Aangezien dit betekent dat bestaande industrieën in het westen geleidelijk aan moeten worden afgebroken, ligt het voor de hand dat hier weerstand tegen ontstaat. Immers arbeidsplaatsen worden hierdoor tijdelijk teniet gedaan. Toch wordt ook de waarheid onder ogen gezien, dat onrendabele industrietakken in het westen niet anders beschermd kunnen worden dan door het verlenen van subsidie en het sluiten van de grenzen voor de import van de betreffende produkten. Niet alleen brengt dit hoge, onnodige kosten met zich mee maar tevens wordt de internationale handelsstroom door berschermingsmaatregelen verstoord. In het internationaal overleg, zal grote aandacht moeten worden besteed aan dit vraagstuk van internationale herstructurering. Geen land kan dit probleem zelf oplossen; internationale afspraken moeten worden gemaakt waardoor dit proces geleidelijk verloopt zonder al te grote sociale schokken in de geïndustrialiseerde wereld.

In het EG overleg zal Nederland aandringen op dit internationaal overleg om te komen tot een geleidelijke overheveling naar de derde wereld van onrendabele industrietakken in de geïndustrialiseerde wereld. Bovendien zal Nederland in de EG aandringen op het opheffen van de handelsbelemmeringen alsmede de verruiming van het algemeen preferentieel systeem.

100
"00
T

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

A. J. MEERBURG

Mr. & Mrs. A. J. MEERBURG
„La Residence”
Chemin des Communaux
1299 COMMUGNY
Switzerland
Tel. 022 - 76 10 00

1009

W. Pyrmontkade
886
's-Gravenhage